

Orðaskifti:

Gykl ella ábyrgd

Vit fegnast öll um, at ósemjan á almenna arbeiðsmarknaðinum er av. Vónin var frammanundan, at tað uttan arbeiðssteðg skuldi eydnast at byrja eina javna og tryggja framgongd í lónarviður-skiftum og arbeiðskorum fyri tey alment løntu, samtundis sum búskaparligu og fíggarligu atlitini vóru uppfyllt. Tá hesi endamáls skulu uppbyggast, eru partarnir sjálvsagt óngantið fullsamtir. Fakfeløgini skulu stríðast fyri sínar limir, meðan landsstýrið skal virka fyri heildarloysnum. Men semjan er nøktandi og eigur at jarða alt os um lág-lónarsamfelag ella niður-pening av fakfeløgum.

Partapolitikkur og samráðingar

Partapolitikkur verður vanligi ikki drigin beinleiðis inn í samráðingar á almenna arbeiðsmarknaðinum. Tað er eitt gott prinsipp, sum átti at verið hildið.

Kortini vistu vit helst øll longu frammanundan, at kom tað til skarpskeringar á almenna arbeiðsmarknaðinum, so fóru bæði Tjóðveldisflokkurin og fullveldisflokkin at standa fyri hørðum og álvarsligum skotum. Ikki minst orsakað av eini stórar óngd millum fólk við broytingarnar í tingmannalønunum, sum — hóast tvørpolitiskar —

verða tilskrivaðar Tjóðveldisflokkinum. Ríkiligt høvi verður at víðgera hetta mál út í æsir, tá stóðan er minni spent og veruliga avleiðingarnar kunnu metast nærri.

Men hetta gjordist altso stóðan. Í einum stríði fella eisini hørð orð millum partarnar, sum neyvan høvdu verið sögd annars. Hetta er nakað, sum vit mugu leggja afturum okkum uttan agg. Samanumtikið kann sláast fast, at tað liggur óngin hugsan um partapolitiskan vinning fyri Tjóðveldisflokkin aftan fyri tað sera harmiliga ósemjuna millum almennu fakfeløgini og Fíggararmálastýrið.

Ábyrgdarleys uppleggning

Eg hevði eisini ætlað at róst andstöðuflokkunum fyri, at teir hava aftrað seg við at vevja biligan partapolitikk inn í arbeiðsøsejuna. Men seinastu dagarnar vendist tíverri í holuni. Í Sosialinum 8. apríl, hava bæði oddagrein og baksiða rættiliga hørð partapolitisk álop á Tjóðveldisflokkin. Í sama blað er somuleiðis ein yvirlysing frá Javnaðarflokkinum og eitt prát við formann Javnaðarflokksins um sáttmálalættuna. Har verður røð fram undir, at landsstýrið ætlar at »pina lónirnar niður« til eitt lág-lónarsamfelag fyri at fígga eitt fôr-

oykst fullveldi. Harafturat verður sagt, at nú skulu lónirnar hækka munandi, tí landskassin hevur ráð til tað við einum yvirskoti á fíggarlógini.

Hetta er ómetaliga skelkandi. Eg skal ikki her siga mína meining um politikkin hjá Javnaðarflokkinum móttvegis fakfeløgnum. Tað kann hvør einstakur meta um. Men tað liggur ein ótrúliga stór ábyrgd á einum politiskum flokki, sum leggur seg út í eitt sáttmálalætt við millum landsstýrið og almennu fakfeløg. Tað liggur eisini ein ótrúliga stór ábyrgd á einum flokki, sum í tráðan eftir lottum partapolitiskum vinningi fœrir slíkar pástandir fram, og malar ræðumyndir fyri fólkinum. Eftir semjuna kennir onkur vónandi ringan smakk í muninum í hesum flokki.

Hvat er endamálið?

Tí móttvegis hesum er at siga:

Semjan og útspælini hjá landsstýrinum í sáttmálasamráðingunum eru liður í at skapa trygg lónar- og arbeiðskor. Lónirnar lækkaðu í 1993 við 8,5%. Niðurskurðurin varð ikki fingin aftur fyrr enn fyrsta januar í ár. Og nú 4 mánaðir er semja um at hækka lónirnar við 6,5%, um framt aðrar batar. Er hetta "niðurpening av lónunum"

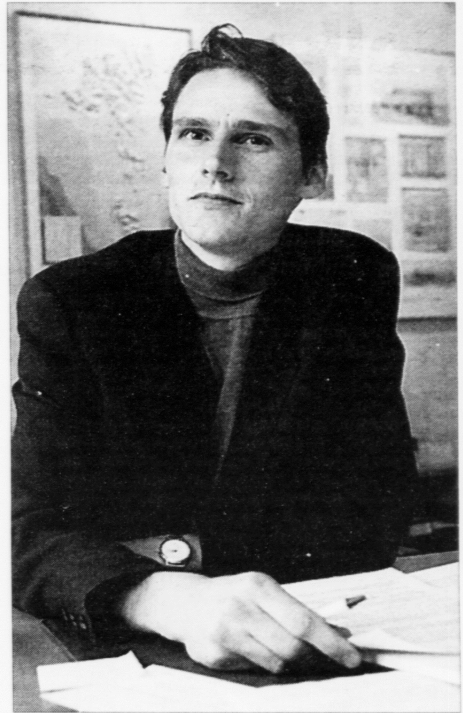
undir núverandi landsstýri?

Hvørki landsstýrið ella Tjóðveldisflokkurin miða eftir at fígga eitt fôr-oykst fullveldi við lágum lónum. Átlan landsstýrisins er ein skipað og varlig tilgongd, har vit við fullari ábyrgd av landinum skapa eitt sjálvbjargið samfelag og eitt fôr-oykst vælferðarsamfelag.

Kreppupolitikkur

Hetta er í fyrsta lagi búskaparliga óförsvarligt. Tá uppgangstíðir eru í búskapinum skulu vit vera sera varin við at seta eyka ferð á búskapin og økja um nýtsluna. Tað kann elva til dýrtíð, so lónin minskar í virði og búskapurin fer av lagi. Heldur skulu vit leggja til síðis og halda aftur, so vit í verri árum framvegis kunnu tryggja lónarframgongd og seta eitt sindur av ferð á búskapin.

Í øðrum lagi er hetta ein háðan móti øllum fakfeløgum og lóntakarapolitikki. Um tí tekur Javnaðarflokkurin upp á orðið, so siga teir, at tað eitt landsstýrið fœrir vaman búskaparpolitikk og hevur yvirskot á fíggarlógini, so kunnu lónirnar hækka. Men um eitt ábyrgd-

Hogni Hoydal, landsstýrismaður

arlest landsstýrið kemur til og setir búskapin á eggina, so skulu lónirnar ikki hækka og kanska minka. Hetta minnir meg óhugnaliga nógv tann politik, ið setti okkum í so djúpa kreppu. Sum fakfelagsfólk hevði eg mótmælt hørðliga hesum tosi, tí hetta tekur grundarlagið undan fakfelagsrørsluni.

At taka fram-tíðina í álvara

Eg fari tí at heita á Javnað-

arflokkin um at endurskoða hendan partapolitiska taktikk og heldur tosa álvarsliga um feroyska búskapin framveftir og um at taka lóntakaran í álvara. Vit hava ikki brúk fyri slíkum gykli í feroyska samfelagnum, men heldur semjum um ein langtíðarpolitikk, ið kann skapa tryggileika fyri lóntakaran og vinnuliv.

Hogni Hoydal

Linuks

Í seinastuni hevur nógv verið at hoyrt um eitt frítt teldukervi, sum sigst at fara at vera álvarsligasti kappingarmeytin hjá Windows og stóru tvørleiki hjá Microsoft og áranum Bill Gates. Hetta er Linuks, sum finnendingurin Linus Torvalds hevur gjørt samsvarandi hugsjónini um opinleika.

Týðningarmesti munurin er, at Linuks er gjaldfrítt, og tvørtur ímóti Windows hava øll ræt til at fáa sær tað og at broyta ella betra stavansið-lykilin (font-koduna). Hetta hava túsundtals fólk gjørt, og tiskil er Linuks nú helst tað besta og mest álitandi starvs-kervið í heiminum. Teldur við Linuks kunnu virka í almong ár uttan eina einastu uppsteðging ella endurbýrjan (restart).

Til samaburðar kann verða nevnt, at Windows má harafturímóti verða endurbýrjað fleiri ferðir um dagin og regluliga verða endurinnlagd.

Í seinastuni er myndnýtaraði til Linuks, KDE (K-Desktop Environment), vorðið nógv umhildið og

finst nú á mongum málum, m. o. á esperanto.

Linuks og KDE kosta einki og fáa verið í somu teldu sum Windows. Tað einasta, ið nýtist, er tíð og leyst diskpláss, í minsta lagi 100 megabýt til makliga innlegging (installation).

Tað finnst alskyns forrit til Linuks, m.a. ókeypis: avbríði av WordPerfect 8.0, Netscape og fleiri onnur skrivstovuð og internetforrit. Umframt eru hjálparforrit til DOS og Windows, sum (við einum sindri av ómaki) gera møgulegt at nýta vanlig Dos- og Windowsforrit óbroytt.

Lesið meir um Linuks hjá <http://www.sslug.dk> (á danskum) ella <http://www.linux.org> (á enskum).

Eisini finst ein leiðbeining hjá Wolfram Diestel, hvussu esperanto kann nýtast í Linuks hjá <http://www.uni-leipzig.de/esperanto/texte/bibl/kielfari-kielfari.html> (um Linuks) og <http://www.uni-leipzig.de/>

Jeffrey Henriksen

esperanto/material/kde/kde.html (um KDE).

Harumframt finst ein umrøðulisti, har ið til ber at koma við spurningum viðv. Linuks: <http://www.rano.demon.co.uk/debesp.html>.

Jacob Nordfald, Danmark
Teldupostur: nordfalk@alf.nbi.dk

Jeffrey Henriksen
týddi úr Esperanto en
Danio 1/1999

Spennandi fundur fyri diabetikarar (sukursjúk) og øðrum áhugaðum:

Diabetes í Føroyum

Kunningarfundur verður á Hotel Hafnia leygardagin 17. April kl. 14.00: Fundar-evni er: Seinasta nýggja innan diabetesviðgerð.

Luttakaramir verða yvir-lækni Jørgen Runghy og Inge Bergh frá Eli Lilly, sum er ein av heimsins størstu insulinframleiðarum. Tey fara at tosa um og eisini verður víst í myndum tað nýggjasta innan insulin-pennaskipanina og viðgerðarhættir.

Diabetes í Føroyum

"Diabetes" ella sukursjúka hevur verið og er vanlig í Føroyum. Millum 2 og 3% av øllum feroingum hava diabetes, tæst flestu, um 90% typu 2 sum vanliga verður nevnd aldursdiabetes. Um munin á typu 1 og typu 2 diabetes kann stutt sigast, at tað aloftast eru ung og børn sum fáa typu 1, meðan tað eru tey tilkomnu og eldru, sum fáa typu 2 diabetes.

Orsøkin til typu 1 diabetes er tann, at brisid (búk-

spýttkertilin) ikki framleiðir tað livsneyðiga hormonið "insulin", sum tí má sproytast inn undir húðina. Insuliníð er lykilin, sum ger at t. d. sukur kann fara úr blóðinum og umgerast til orku í voddunum. Harav kemur navnini "sukursjúka", tí um einki insulin er, so hopast sukuríð í blóðinum - ein fær høgt blóðsukur o.s.fr.

Hjá typu 2 diabetikarum er stóðan ódrýsi. Hesi fólk hava sum oftsamt nokk av insulini, men tað klárar tó ikki at halda eitt stóðugt blóðsukur. Orsøkinar kunnu vera ymsar, men bert í nøkrum forðum er neyðugt at geva insulin. Vanliga kann ein góður sunnur diabeteskostur og rørsla (mótión) vera nóg góð viðgerð hjá typu 2 diabetikarum, men tað er ofta lættari sagt enn gjørt.

Tað at hava diabetes, er ikki sum at hava eina barnasjúku ella krimsjúku. Nei, diabetes er ein varandi (kronisk) sjúka, sum ikki

slepst av við. Ein sum hevur diabetes hevur sjúkuna allar dagar í árinum - tað sum eftir er av livinum. Men fyri tað kunnu diabetikarar liva eitt gott, "normalt" liv uttan nakrar trupulleikar, men tað krevur at ein lærir seg at liva við diabetes, ger karmar og setir krøv, og at ein, við hjálp frá læknem, sjúkarsystur, kostráðgevu o.o. sjálfur tekur ábyrgd av sínum egna livið.

Diabetesfelag Føroya varð stovnað í 1985 til tess at stuðla diabetikarum í Føroyum. Stóru dentur hevur verið lagdur á upplýsing og undirvísing. Felagið hevur hesi árin skipað fyri mongum fundum bæði við heimligum og útlendskum fyrilestrahaldarum, eisini hevur felagið regluliga sent limunum skrivligt tilfar, við upplýsandi og viðkomandi tilfari. Nevntast kunnu danska blaðið "Diabetes" og "Diabetes-tíðindi", sum felagið í 8 ár hevur givið út av og á.